

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ**

ISSN 2307-3179 (Print)

ВІСНИК АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 35-38

Київ – 2021

**ВІСНИК
АГРАРНОЇ
ІСТОРІЇ**

35-38'2021

Науковий журнал

Редакційна колегія:

М.А. Журба (*головний редактор*),
В.А. Вергунов, В.О. Доценко,
М.П. Жолоб, І.А. Коляда, С.С. Падалка,
С. Самуїлова, В. Сукареєв

**BULLETIN OF
AGRARIAN
HISTORY**

Editorial Board Members:

Zhurba M. (*Editor-in-chief*),
Dotsenko V., Koliada I.,
Padalka S., Samuilova S., Sukarev V.,
Vergunov V., Zholob M.

35-38'2021

Scientific journal

УДК 94:63(100)

В 53

DOI: 10.31392/VAN-2021.35-38

Засновники:

- Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
- Національний університет біоресурсів і природокористування України
- Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України

*Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 19525 – 9325 Р від 13.11.2012 р.*

Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі Google Scholar

Офіційна інтернет-сторінка видання:
<https://agrarian-history.com.ua>

Макетування та верстка:

С. Живора

Комп'ютерний набір:

О. Кропивко, Л. Лановюк

Оформлення обкладинки

А. Мельник

Адреса редколегії:

03037, м. Київ,
вул. Освіти, 6, каб. 16
тел.: (044) 520-12-05;
e-mail: zholobb@gmail.com

Друкується за рішенням:

Вченої ради історико-філософського факультету
НПУ ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 22.12.2021)

Підп. до друку 24.12.2021

Формат 70 x 108 1/16.

Папір офсет. Друк. різogr.

Ум. друк. арк. 6,8

Наклад 100 прим.

Друк: ТОВ «ТВОРИ»

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен та інших відомостей.

<https://doi.org/10.31392/VAN-2021.35-38.06>
УДК 329.78+69

СТУДЕНТСЬКИЙ БУДІВЕЛЬНИЙ ЗАГІН ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. О.М. ГОРЬКОГО: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ГЕОГРАФІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Коляда Ігор Анатолійович

доктор історичних наук,
професор кафедри методики навчання суспільних дисциплін та гендерної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ
e-mail: kolyada.i.a.1968@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3802-9082>

Ралко Роман Сергійович

кандидат історичних наук,
вчитель ліцею «Євроленд», м. Київ
e-mail: ralkoroman@ukr.net

***Анотація.** У статті на основі вивчення комплексу джерел та історіографії зроблено спробу представити погляд авторів на історію студентського будівельного загону Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького. Актуальність дослідження обумовлена трансформаційними змінами, що відбуваються в українській державі, зокрема виробленням концепції молодіжної політики. У дослідженні аналізується історія створення, географія та основні напрями діяльності студентського будівельного загону, що формувався на базі історичного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, автори акцентують увагу на високих виробничих показниках його діяльності, а також на проведенні студентами-істориками пропагандистської роботи у відповідності до завдань радянського компартійного керівництва. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи об'єктивності, системності та історизму, а також методи історичного дослідження – історико-генетичний, історико-системний, історико-типологічний. Зроблено висновки, що студентські будівельні загони, які формувалися на базі історичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького, працювали на будівництві сільськогосподарських споруд, житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних тощо. Крім виробничої діяльності, студентські будівельні загони істориків-педагогів проводили пропагандистську роботу серед місцевого населення. Загалом перебування в складі студентського будівельного загону відіграло важливу роль у формуванні особистості та набутті перших професійних навичок.*

***Ключові слова:** студентські будівельні загони, історичний факультет, виробнича діяльність, народне господарство, молодіжний рух.*

Постановка проблеми. Суспільне життя сучасної України характеризується активною роллю молоді. Суттєво зріс престиж вищої освіти, і тому дедалі зростаюча кількість молодих людей намагається отримати якісну професійну освіту, яка б відповідала вимогам особи та дозволила гідно позиціонувати себе на ринку праці,

а також надавала реальну змогу професійного зростання у вибраній сфері діяльності та брати активну участь в економічному й політичному житті держави. Вже досить багато сказано про проблеми працевлаштування не лише студентської молоді, а й дипломованих молодих спеціалістів. З кожним роком на ринку праці вимоги до робітників зростають і молоді все важче влаштуватися на роботу. Проблема працевлаштування молоді полягає сьогодні не стільки у відсутності робочих місць, адже значний сектор економіки держави потребує невисококваліфікованої робочої сили (перш за все у сфері послуг (третинний сектор економіки), яка на сьогодні динамічно розвивається), а у нездатності держави, роботодавців знайти спільну мову з молоддю. Роботодавці відмовляються брати на роботу молодих спеціалістів, мотивуючи це відсутністю у них необхідного досвіду. На наш погляд, для вирішення цієї проблеми варто звернутися до форм та методів, які були вироблені у СРСР, а саме до практики залучення студентської молоді до виробничої діяльності під час їхнього навчання в закладах вищої освіти, зокрема до виробничої діяльності у будівельних загонах. Саме тому дослідження історії становлення і процесу розвитку молодіжного руху в його такій організаційній формі, як студентські будівельні загони є актуальним питанням для української історичної науки.

Мета статті полягає у характеристиці історії створення та основних напрямів діяльності студбудзагону, що формувався на базі історичного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького.

Історіографічний огляд. Деякі аспекти з історії студентського будівельного руху СРСР, в тому числі УРСР, розроблялися у дослідженнях таких радянських вчених, як Є. Артем'єв [Артемьев, 1983], С. Іванов та С. Погорелов [Іванов, Погорелов, 1975], Г. Єрмошин, В. Ляскін та В. Приступко [Ермошин, Ляскін, Приступко, 1978], А. Піскун [Пискун, 1987]. На сучасному етапі цією проблематикою займаються російські дослідники О. Бухаріна [Бухарина, 2006], Т. Корольова [Королева, 2006], В. Приступко [Приступко, 1990] та ін. До кола сучасних українських науковців, які розглядають цю тематику належать І. Шкурко [Шкурко, 1992] та Н. Хоменко [Хоменко, 2008]. Також проблематика знайшла висвітлення в публікаціях І. Коляди та Р. Ралка [Коляда, Ралко 2012а; Коляда, Ралко 2012б]. Діяльність студентських будівельних загонів ЗВО Києва досліджено у дисертації Р. Ралка [Ралко, 2018]. У цьому контексті науково необхідним та значимим є вивчення історії становлення та діяльності студентських будівельних загонів структурних підрозділів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького (нині Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), зокрема його історичного факультету.

Виклад основного матеріалу. Практика залучення студентської молоді, в тому числі й студентів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького до участі в реалізації завдань розвитку народного господарства в СРСР бере свій початок з середини 40-х рр. ХХ ст. Так, одним з напрямів роботи студентської молоді ЗВО була допомога в повоєнній відбудові столиці УРСР – Києва. У 1944 р. у відбудові центральної вулиці Києва – Хрещатика відзначилися вихованці Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького, які за «два виходи виконали вантажних робіт обсягом понад 300 м³. Протягом всього 1944 р. студентський колектив горьківців виконав у позанавчальний час навантажувальні і розвантажувальні роботи в обсязі 1700 м³» [Шкурко, 1992, с. 66-67].

Ще одним напрямом залучення студентів-горьківців до виробничої діяльності стала робота в сільському господарстві у період збирання врожаю. Майбутні вчителі щорічно залучалися до збору на полях республіки врожаю картоплі, буряків, зернових, овочевих та інших культур. Крім безпосередньої участі у сільськогосподарських роботах майбутні вчителі розгортали також культурницьку діяльність: організовували у колгоспах і радгоспах роботу редколегій газет, оформлювали «дошки пошани», допомагали в комплектуванні бібліотек, організовували вечори дозвілля сільської молоді. Так, лише протягом 1947 – 1948 рр., вихованцями педагогічних ЗВО УРСР, серед яких були й студенти Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, було зібрано й подаровано сільським бібліотекам УРСР 57835 томів книг [Шкурко, 1992, с. 96].

Поряд з наданням шефської допомоги сільським бібліотекам студенти Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького активно залучалися до будівництва господарських об'єктів колгоспів і радгоспів УРСР. Зокрема, вихованцями Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, майбутніми вчителями біології, в селі Нестерівка Бориспільського району було побудовано і обладнано хату-лабораторію [Шкурко, 1992, с. 97].

1962 р. – стає досить важливим роком, з точки зору організації виробничої діяльності студентів під час літніх канікул (у студентському середовищі він отримує неофіційну назву «третій трудовий семестр»). Відбувається їхнє об'єднання в будівельні загони для роботи на цілинних землях Казахської РСР. Саме з цього року, як свідчать архівні матеріали, а також спогади бійців студбудзагонів, розпочинається й історія студентського будівельного загону Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького.

Як пригадує перший командир цього загону В. Бондар: «1962 р. – це рік коли було вперше сформовано будівельний загін з студентів ВНЗ Києва, для якого базою стали навчальні заклади, що були пов'язані з будівельними спеціальностями. Педагогів не планували включати до його складу. Але я з Григорієм Максименком (секретар комітету комсомолу Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького) підійшли до Т. Главак, яка працювала на той час завідуючою студентським відділом Київського міськкому комсомолу, і наполягли на тому щоб було сформовано будівельний загін з студентів-педагогів. Вона вагалася, адже потрібно було показати у перший виїзд високі виробничі результати. Але ми перемогли. Проте стояла умова, щоб загін був максимально укомплектований хлопцями. Крім того, наш загін було доукомплектовано 5 студентами будівельних спеціальностей, що мали відповідати за технічну організацію будівельних робіт... Наш загін працював на будівництві житлових будинків для працівників колгоспу (дислокувалися ми в селі Сара Узинський Аркаликського району Кустанайської області). Це мали бути котеджі, що будувалися з різними виходами на дві сім'ї. Всього силами майбутніх педагогів було побудовано шість таких будинків. Вулицю, де вони були розміщені, назвали «Берізка» (так називалася база відпочинку для студентів та викладачів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, яка знаходилася неподалік Києва)» [Ралко, 2018, с. 131].

Основні напрями діяльності студентського будівельного загону історичного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького

визначалися у «Статуті студентського будівельного загону» (1966 р. та 1977 р.) [Пискун, 1987, с. 10-11] та «Положенні про студентський загін» (1977 р.) [Ермошин, Лияскін, Приступко, 1978, с. 137-143]. Зокрема, вказувалося, що «крім виконання безпосередньо виробничої діяльності на народногосподарських об'єктах, студентські будівельні загани мали проводити на місцях дислокації ідейно-виховну та суспільно-корисну роботу серед населення» [Ермошин, Лияскін, Приступко, 1978, с. 138].

Звичайно, згідно спогадів студбудзагонівців, на перше місце ставилося виконання будівельних робіт на об'єктах народного господарства. Варто відзначити той факт, що студентські будівельні загани неофіційно поділялися на ті, що мали працювати у межах республіки, де вони сформувалися та ті, що працювали за її межами, тобто на території всього СРСР (у студентському середовищі часто ці загани називали «ближніми» та «дальніми», або ж «місцевими» і «вїзними»).

На думку одного з активних учасників студентського будівельного руху Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького комісара студбудзагону Д. Омельченка (нині заступник директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України): «Визначальною рисою студентських будівельних загонів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького було те, що студенти-горьківці, вступаючи до студбудзагону, керувалися не матеріальними стимулами, а виявляли молодіжний ентузіазм, прагнення своєю суспільно-корисною працею внести свій вклад у перемогу будівництва комуністичного суспільства» [Інтерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченком].

У перші роки створення будівельних загонів, кількість студентів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького в Київському будівельному загоні була відносно невисокою: у 1963 р. – 50 осіб, 1964 р. – 40 осіб [Шкурко, 1992, с. 96-99]. Проте надалі кількість залучених до студбудзагону студентів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, в тому числі й студентів-істориків, що від'їжджали на будівельні роботи до Кустанайської області Казахстанської РСР, невпинно зростала. Це пов'язувалося як з якісними змінами всередині самого руху, так і активізацією роботи вищих державно-партійних та комсомольських органів по залученню студентської молоді до участі у виконанні народногосподарських планів. Так, за даними звітів командирів студентських будівельних загонів, чисельність студентів Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького у 1965 р. становила 130 осіб, 1966 р. – 99 осіб, у 1968 р. – 99 осіб [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 269, арк. 4]. Тенденції кількісного зростання участі студентів у студбудзагонах спостерігалися аж до середини 1980-х рр.

Про високу ефективність діяльності студентських будівельних загонів, сформованих на базі Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, свідчать підсумкові звіти з виробничої діяльності Київського студентського будівельного загону в Кустанайській області Казахстанської РСР. Студенти працювали переважно на будівництві сільськогосподарських об'єктів, житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних об'єктів та ін. Так, середній виробіток на одного студбудзагонівця Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького у 1963 р. становив 1649 карбованців, у 1966 р. – 1782 карбованці [Шкурко, 1992, с. 91]. У подальші роки виробіток на одного

студента студбудзагону Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького був відносно сталий і дорівнював вказаним показникам.

У 1970 р. високих виробничих показників досяг студентський будівельний загін «Славутич», командиром якого був історик О. Реєнт (нині член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАНУ, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, Голова Національної спілки краєзнавців). Як згадує Олександр Петрович: «То була нелегка, хоча й цікава справа. Робочий день командира починався вдосвіта, як кажуть, з першими півнями, і тривав 14-15 годин. Доводилося вирішувати найрізноманітніші питання: налагоджувати помешкання та харчування бійців, укладати договори на виконання робіт, підписувати наряди, вести складні розрахунки з організаціями-субпідрядниками. У процесі роботи оволодівав функціями виконроба, майстра, бухгалтера. А який неоціненний життєвий досвід та імпульс до роботи давало спілкування з директором радгоспу Миколою Григоровичем Козловим! Він так умів поставити виробничий процес, що кожна його ланка діяла як налагоджений механізм. І нам вдавалося не порушувати цього ритму! Напевне, що ще й донині служать людям зведені нами в далекому Казахстані ферми, житлові будинки, виробничі та складські приміщення» [Інтерв'ю з Олександром Петровичем Реєнтом].

До цього залишилося додати, що бійці студбудзагону «Славутич» двічі перемогли у соціалістичному змаганні будівельних загонів республіки, а О. Реєнта, як командира, було нагороджено знаком ЦК ВЛКСМ «Молодому передовику виробництва». Нагородженими були також і кращі бійці студзагону «Славутич» – студенти історико-педагогічного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького М. Білик, П. Іванюта, В. Кравченко (випуск 1975 р.).

Географія діяльності студентських будівельних загонів історичного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького була досить широкою. Такий загін 1974 р. працював у Тюменській області та Ханті-Мансійському автономному окрузі РРФСР. У Нефтеюганську історики-горьківці будували спортивний комплекс (командир В. Чернешук, комісар І. Дробот) [Інтерв'ю з Іваном Івановичем Дроботом]; у 1977 р. в селищі Белозорька цієї ж області студбудзагін істориків «Буревісник» (командир О. Іллюченко, комісар В. Гартфіль) був задіяний на будівництві бетонних основ для нафтових резервуарів [Інтерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченком]; у 1975 р. студенти-педагоги брали участь у будівництві Байкало-Амурської магістралі (командир В. Чешко, комісар С. Ніколаєв) [Інтерв'ю з Іваном Івановичем Дроботом], а загін «Сокіл-75» (командир Д. Моголівець, комісар М. Головка) працював на будівництві хлібокомбінату у Читинській області РРФСР [Інтерв'ю з Миколою Леонтійовичем Головком]. Працювали студентські будівельні загони істориків Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького й в Чукотському автономному окрузі РРФСР: у 1976 р. загін «Меридіан» (командир В. Байда, комісар В. Корсаков) будував дизельну електростанцію для аеропорту Анадірі [Інтерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченком]; у цьому ж році інший студбудзагін, сформований на базі історичного факультету (командир був В. Чешко, а комісар І. Дробот), виконував роботи на будівництві теплової електростанції та будівництві житла для місцевого населення краю [Інтерв'ю з Іваном Івановичем Дроботом].

З 1964 р. починають створюватися студентські будівельні загони для виробничої діяльності на території самої УРСР, або ж так звані «ближні» студентські будівельні загони. Студбудзагін Києва мав працювати на спорудженні будівельних об'єктів столиці України, Київської та Кіровоградської областей, а також на території Кримської області. Як згадує комісар загону «Буревісник» (1974 р.) Д. Омельченко: «“Місцеві” студбудзагони будували переважно житлові та господарські об'єкти для місцевих радгоспів (зокрема, загін “Буревісник” будував теплиці у селищі Бортничі Броварського р-ну)» [Інтерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченком].

Однак, на відміну від «виїзних» загонів, під час формування «місцевого» студентського будівельного загону існували труднощі, що були притаманні всім ЗВО Києва. Як свідчать виявлені в архіві звіти засідання бюро Київського міського комітету ЛКСМУ, керівний склад студентських будівельних загонів підбирався без належної уваги та із значним запізненням, що не могло не впливати на виробничу діяльність загону і якість виконаних робіт [ДАКО, ф. п-1616, оп. 7, спр. 67, арк. 89]. Крім цього, Київський будівельний загін формувався щорічно у травні-червні, тобто в останню чергу, що не давало змоги якісно провести необхідну підготовчу роботу, своєчасно організувати теоретичні та практичні заняття з оволодіння бійцями студбудзагону будівельних спеціальностей, ознайомити їх з технікою безпеки, а також належним чином провести медичний огляд [ДАКО, ф. п-1616, оп. 7, спр. 67, арк. 88]. Крім того, комітети комсомолу ЗВО не завжди могли забезпечити кількісно рівномірний розподіл студентів між «виїзними» та «місцевими» загонами [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 694, арк. 5].

Кількісний та якісний склад студентського будівельного загону м. Києва, який було сформовано у 1970 р.

Напрямок	Склад по курсу %			Склад по стажу робіт %		
	I курс	III курс	Старше	1 рік	2 рік	Більше 2 років
Тюменська область РРФСР	32	29	21	51	35	14
Казахстанська РСР	26	44	6	41	44	15
Забайкалля РРФСР	9	25	40	24	46	30
Київська область УРСР	65	28	7	60	28	12

Подана статистика наочно демонструє, що на міські будови направлялися переважно студенти молодших курсів ЗВО, з них близько 65 % не мали досвіду роботи у будівельних загонах [ДАКО, ф. п-1616, оп. 7, спр. 67, арк. 89]. Це було пов'язано з меншою престижністю виробничої діяльності у «ближніх» загонах та матеріальним стимулюванням праці у них: так, якщо у Київському міському студентському будівельному загоні оплата праці на одного студбудзагонівця

становила 973 карбованців за весь період робіт [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 694, арк. 32], то за аналогічний період у Київському будівельному загоні, що працював у Кустанайській області Казахстанської РСР, оплата праці складала 1649 карбованців [Шкурко, 1992, с. 91].

Для більшості київських студентів третій трудовий семестр 1986 р. пройшов у забруднених зонах Чорнобиля, ще не здогадуючись про справжні, трагічні масштаби цієї техногенної катастрофи. Відповідно до рішення ЦК ВЛКСМ до області було спрямовано 6807 студентів із 45 ЗВО СРСР для роботи на будівництві житлових будинків, об'єктів соціально-культурного та побутового призначення для населення, яке було евакуйоване з тридцятикілометрової зони відчуження. Крім цього працював студентський будівельний загін, що був сформований із студентів Київських ЗВО, чисельністю 1384 осіб, які були об'єднанні у 62 загони. За робочий період студентські загони виконали об'єм робіт в розмірі 2687,4 тис. карбованців. Студенти працювали на 205 об'єктах, з них 87 були здані в експлуатацію або під монтаж обладнання. Серед уведених в експлуатацію об'єктів – 31 житловий будинок, 2 школи, 4 дитячих садочка, 28 сільськогосподарських споруд та ін. О. Потильчак, який працював в одному з таких загонів пригадує: «Загін формувався за рішенням партійних і комсомольських органів. Участь у ньому була обов'язковою, а не за бажанням. Фактор заробітної плати був мінімальним – вона була зовсім невеликою. Працювали на будівництві дитячого садка у селищі для переселенців із зони відчуження Чорнобильської АЕС в селі Здвижівка Бородянського району Київської області» [Ралко, 2018, с. 155].

Важливим компонентом діяльності студентських будівельних загонів історичного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького стало проведення пропагандистської роботи серед місцевого населення. Ця діяльність найкраще виявлялася у «дальніх» загонах, адже саме там в повній мірі реалізовувалися основні принципи діяльності студбудзагонів. У радгоспах, де працювали студентські будівельні загони ЗВО з УРСР, організовувалися спортивні секції, кружки художньої самодіяльності, фотовиставки тощо. Крім такого виду робіт, традиційно організовувалися суботники, на яких проводився ремонт старих і будівництво нових спортивних майданчиків, студенти допомагали підготовлювати школи до нового навчального року, брали участь у ремонтних роботах з відновлення дитячих садків і ясел [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 15, спр. 547, арк. 16].

Студенти-педагоги, звісно, значну увагу приділяли організації позашкільної роботи в період літніх канікул: разом з органами народної освіти і профспілковими організаціями організовували літні оздоровчі дитячі табори «Супутник», де працювали піонервожатими, забезпечували роботу гуртків і спортивних секцій. Варто відзначити, що такі дитячі табори організовувалися з 1962 р., коли перший Київський міський студентський будівельний загін виїхав на освоєння цілинних земель. Лише впродовж 1967 р. за участі бійців у Кустанайського обласного загону (сюди входили студенти історичного факультету) було організовано 106 піонерських таборів «Супутник», де відпочило 5723 дитини працівників радгоспів області [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 271, арк. 28]. Крім того, історики проводили активну пропагандистську роботу у формі лекторій. Головним завданням лекційної пропаганди було висвітлення основних подій суспільно-політичного життя та

ознайомлення працівників радгоспів з положеннями основних державно-партійних документів [ЦДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 271, арк. 26].

Висновки. Таким чином, на базі історичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького формувалися студентські будівельні загони для виробничої діяльності як у межах республіки, так і поза ними. Вони працювали переважно на будівництві сільськогосподарських споруд, житлових будинків, шкіл, дитячих садочків, спортивних та інших об'єктів. Крім виробничої діяльності, студентські будівельні загони істориків-педагогів проводили пропагандистську роботу серед місцевого населення. Проте, така діяльність найкраще реалізовувалася у «виїзних» загонах, адже в повній мірі саме там реалізовувалися основні принципи життєдіяльності студбудзагонів. Загалом можна стверджувати, що перебування в складі студентського будівельного загону відіграло важливу роль у формуванні особистості та набутті перших професійних навичок.

Список використаних джерел та літератури

- Артемьев Е. Ф., 1983. *Ступени возмужания. История, опыт патриотического движения студенческих отрядов*, Москва: Изд-во Молодая гвардия, 254 с.
- Бухарина О. А., 2006. *Студенческие строительные отряды Тамбовской области: исторический опыт: дисс... канд. ист. наук*, Тамбов, 170 с.
- Державний архів Київської області (ДАКО).
- Ермошин Г., Лияскин В., Приступко В., 1978. *ССО: стройка, студенты, отряд*, Москва: Изд-во Стройиздат, 191 с.
- Иванов С. И., Погорелов С. П., 1975. *Третий семестр – важная форма общественно-политической практики студентов*, Минск: Изд-во Вышэйшая школа, 48 с.
- Интерв'ю з Дмитром Григоровичем Омельченком (1952 р. н.), заступником директора Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді. Розмова тривала 1 год. 15 хв. Запис зроблено 26 жовтня 2012 р.
- Интерв'ю з Іваном Івановичем Дроботом (1951 р. н.), доктором історичних наук, професором. Розмова тривала 1 год. 10 хв. Запис зроблено 19 вересня 2012 р.
- Интерв'ю з Миколою Леонтійовичем Головком (1952 р. н.), доктором історичних наук, професором. Розмова тривала 55 хв. Запис зроблено 28 вересня 2012 р.
- Интерв'ю з Олександром Петровичем Реентом (1940 р. н.), доктором історичних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, заслуженим діячем науки і техніки України. Розмова тривала 45 хв. Запис зроблено 30 листопада 2011 р.
- Коляда І. А., Ралко Р. С., 2012а. *Студентський будівельний загін КДПІ ім. О.М. Горького. Історія становлення (до історії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова)*, Київ, 55 с.
- Коляда І. А., Ралко Р. С. 2012б. Студентські будівельні загони: до історії патріотичного руху студентської молоді в УРСР (1962 – 1989 рр.), *Краєзнавство*, 2 (79), 141-149.
- Королева Т. М., 2006. *История движения студенческих отрядов Иркутской области: 1960 – 1980-е гг.: дисс. ... канд. ист. наук*, Иркутск, 270 с.
- Пискун А. И., 1987. *Партийное руководство деятельностью комсомола по организации и развитию движения студенческих отрядов: дисс. ... канд. ист. наук*, Киев, 196 с.
- Приступко В. А., 2008. *Студенческие отряды: исторический опыт 1959 – 1990 годов*, Москва: Изд-во Московского гуманитарного ун-та, 294 с.
- Ралко Р. С., 2018. *Студентський будівельний загін вищих навчальних закладів м. Києва (1962 – 1991 рр.): дис. ... канд. ист. наук*, Київ, 318 с.
- Хоменко Н. М., 2008. *Повсякденне життя студентської молоді України (1950 – 1960-ті рр.): дис. ... канд. ист. наук*, Київ, 288 с.
- Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України).

Шкурко І. І., 1992. *Соціально-гуманітарна і політична підготовка майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект)*, Київ: КДПІ, 144 с.

References

Artem'ev E. F., 1983. *Stupeni vozmuzhaniya. Istoriya, opyt patrioticheskogo dvizheniya studencheskih otryadov [The stages of maturity. History, experience of the patriotic movement of student detachments]*, Moskva: Izd-vo Molodaya gvardiya, 254 p. [in Russian].

Buharina O. A., 2006. *Studencheskie stroitel'nye otryady Tambovskoj oblasti: istoricheskij opyt: diss... kand. ist. Nauk [Student construction teams of the Tambov region: historical experience: Diss. ... Cand. Hist. Sciences]*, Tambov, 170 p. [in Russian].

Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti (DAKO) [State Archive of the Kyiv Region (SAKR)].

Ermoshin G., Liyaskin V., Pristupko V., 1978. *SSO: strojka, studenty, otryad [CSS: construction site, students, squad]*, Moskva: Izd-vo Strojizdat, 191 p. [in Russian].

Interviu z Dmytrom Hryhorovychem Omelchenkom (1952 r. n.), zastupnykom dyrektora Ukrainskoho derzhavnoho tsentru turyzmu i kraieznavstva uchnivskoi molodi. Rozмова tryvala 1 hod. 15 khv. Zapys зроблено 26 zhovtnia 2012 r. [Interview with Dmytro Hryhorovych Omelchenko (b. 1952), Deputy Director of the Ukrainian State Center for Tourism and Local History of Student Youth. The conversation lasted 1 hour. 15 min. Recorded on October 26, 2012]. [in Ukrainian].

Interviu z Ivanom Ivanovychem Drobotom (1951 r. n.), doktorom istorychnykh nauk, profesorom. Rozмова tryvala 1 hod. 10 khv. Zapys зроблено 19 veresnia 2012 r. [Interview with Ivan Ivanovich Drobot (b. 1951), Doctor of Historical Sciences, Professor. The conversation lasted 1 hour. 10 min Recorded on September 19, 2012]. [in Ukrainian].

Interviu z Mykoloiu Leontiiovychem Holovkom (1952 r. n.), doktorom istorychnykh nauk, profesorom. Rozмова tryvala 55 khv. Zapys зроблено 28 veresnia 2012 r. [Interview with Mykola Leontiyovych Golovko (b. 1952), Doctor of Historical Sciences, Professor. The conversation lasted 55 minutes. Recorded on September 28, 2012]. [in Ukrainian].

Interviu z Oleksandrom Petrovychem Reientom (1940 r. n.), doktorom istorychnykh nauk, profesorom, chlen-korespondentom NAN Ukrainy, zasluženym diiachem nauky i tekhniky Ukrainy. Rozмова tryvala 45 khv. Zapys зроблено 30 lystopada 2011 r. [Interview with Oleksandr Petrovich Reynt (b. 1940), Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine. The conversation lasted 45 minutes. Recorded on November 30, 2011]. [in Ukrainian].

Ivanov S. I., Pogorelov S. P., 1975. *Tretij semestr – vazhnaya forma obshchestvenno-politicheskoy praktiki studentov [The third semester is an important form of social and political practice of students]*, Minsk: Izd-vo Vyshejs'haya shkola, 48 p. [in Russian].

Khomenko N. M., 2008. *Povsiakdenne zhyttia studentskoi molodi Ukrainy (1950 – 1960-ti rr.): dys. ... kand. ist. nauk [Everyday life of student youth of Ukraine (1950s – 1960s): Diss. ... Cand. Hist. Science]*, Kyiv, 288 p. [in Ukrainian].

Koliada I. A., Ralko R. S., 2012a. *Studentskyi budivelnii zahin KDPI im. O.M. Horkoho. Istorii stanovlennia (do istorii Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova) [Student construction detachment of KSPI named after O.M. Gorky. History of formation (to the history of the National Pedagogical Drahomanov University)]*, Kyiv, 55 p. [in Ukrainian].

Koliada I. A., Ralko R. S. 2012b. *Studentski budivelni zahony: do istorii patriotychnoho rukhu studentskoi molodi v URSR (1962 – 1989 rr.) [Student construction teams: to the history of the patriotic movement of student youth in the USSR (1962 – 1989)]*, *Kraieznavstvo*, 2 (79), 141-149. [in Ukrainian].

Koroleva T. M., 2006. *Istoriya dvizheniya studencheskih otryadov Irkutskoj oblasti: 1960 – 1980-e gg.: diss. ... kand. ist. nauk [History of the movement of student detachments of the Irkutsk region: 1960s – 1980s: Diss. ... Cand. Hist. Sciences]*, Irkutsk, 270 p. [in Russian].

Piskun A. I., 1987. *Partijnoe rukovodstvo deyatelnost'yu komsomola po organizacii i razvitiyu dvizheniya studencheskih otryadov: diss. ... kand. ist. nauk [Party leadership of the activities of the Komsomol on the organization and development of the movement of student detachments: Diss. ... Cand. Hist. Sciences]*, Kiev, 196 p. [in Russian].

Pristupko V. A., 2008. *Studencheskie otryady: istoricheskij opyt 1959 – 1990 godov [Student teams: the historical experience of 1959 – 1990]*, Moskva: Izd-vo Moskovskogo humanitarnogo un-ta, 294 p. [in Russian].

Ralko R. S., 2018. *Studentskyi budivelnyi zahin vyshchyykh navchalnykh zakladiv m. Kyieva (1962 – 1991 rr.): dys. ... kand. ist. nauk [Student construction detachment of higher educational institutions of Kyiv (1962 – 1991): Diss. ... Cand. Hist. Science]*, Kyiv, 318 p. [in Ukrainian].

Shkurko I. I., 1992. *Sotsialno-humanitarna i politychna pidhotovka maibutnikh uchyteliv (istoryko-pedahohichnyi aspekt) [Socio-humanitarian and political training of future teachers (historical and pedagogical aspect)]*, Kyiv: KDPI, 144 p. [in Ukrainian].

Tsentrallyj derzhavnyj arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO Ukrainy) [Central State Archive of Public Associations of Ukraine (CSAPA Ukrainy)].

**STUDENT CONSTRUCTION UNIT OF THE HISTORICAL FACULTY OF KYIV STATE
PEDAGOGICAL INSTITUTE NAMED AFTER O.M. GORKY: THE HISTORY OF CREATION
AND THE GEOGRAPHY OF ACTIVITIES**

Ihor Koliada

Doctor of Historical Sciences,

Professor of the Department of Methods of Teaching Social Disciplines and Gender Education,
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

Roman Ralko

Candidate of Historical Sciences,
teacher of lyceum “Euroland”, Kyiv

Abstract. *In the article, based on the study of a complex of sources and historiography, an attempt was made to present the authors' view of the history of the student construction unit of the Kyiv State Pedagogical Institute named after O.M. Gorky. The relevance of the study is due to the transformational changes that are taking place in the Ukrainian states, in particular the development of the concept of youth policy. The study analyzes the history of creation, geography and main activities of the student construction unit, which was formed on the basis of the History Faculty of the Kyiv State Pedagogical Institute named after O.M. Gorky, the authors focus on the high production rates of his activities, as well as on conducting student-historian advocacy work in accordance with the tasks of the Soviet Communist Party leadership. The methodological basis of the study is the general scientific principles of objectivity, systems and historicism, as well as the methods of historical research – historical-genetic, historical-systemic, historical-typological. It is concluded that student construction teams, which were formed on the basis of the historical faculty of Kyiv State Pedagogical Institute named after O.M. Gorky, worked on the construction of agricultural buildings, houses, schools, kindergartens, sports and more. In addition to production activities, student construction teams of historians and teachers carried out advocacy work among the local population. In general, being part of the student construction team played an important role in shaping the personality and acquiring the first professional skills.*

Keywords: *student construction units, history faculty, production activity, national economy, youth movement.*
